

פרשת בראשית

הליכות עולם לוי

(חבקוק ג' ו')

לעילוי נשמת ר' יהודה לוי ז"ל

זמן ר"ת	צאת השבת	חלקת נרות	לוח אור החיים
19:46	19:04	18:09*	י-ם
19:43	19:01	18:11	ת"א
19:44	19:02	18:12	חיפה
19:45	19:03	18:13	ב"ש

* לנוהגים 40 דק': 17:49

בעשרה מאמרות

מציאות השכר והעונש, וזו כונת רבותינו באומרם להפרע מן הרשעים וליתן שכר טוב לצדיקים, דהיינו שנברא בעשרה מאמרות כדי ליצור מציאות של שכר ועונש.

וכשנעמיק יותר נמצא שבראשית הוא מאמר של עולם המחשבה שבהם גלום בכה כל יצורי עולם, ואילו תשעה המאמרות הם עולם המעשה, שיצאו מן הכה אל הפועל, ולפי דברי התוס' (ראש השנה כ"ו., ד"ה כמאן) שכתבו לברא את מחלוקתם של ר' אליעזר ור' יהושע האם בתשרי נברא העולם או בניסן, שבתשרי עלה במחשבה להבראות ולא נברא העולם עד ניסן, נראה לומר ש"בראשית ברא" היה בתשרי שזה ענין המחשבה, ואילו התשעה מאמרות היו בניסן, ודבר זה רמוז במילה בראשית, שהיא א' בתשרי, וכידוע שתשרי הוא זמן של דין, שכן בעולם המחשבה שם אין נסיונות ואין יצרים, זו התוכנית המקורית בלא שום שינויים, שם הכל הולך לפי הדין, אולם בבריאת העולם בפועל כאשר כבר ניתנה בחירה לאדם, חייב לערב עימה מידת החסד שאלמלא כן אין העולם יכול להתקיים, וזהו מה שאמרו רז"ל, ביקש הקב"ה לברוא את העולם במידת הדין וראה שאין העולם מתקיים ושיתף עימו מידת הרחמים, והיינו שהעולם הוא עולם המחשבה ביקש לברואו במידת הדין וכך עשה, אבל כאשר רצה לברוא את העולם הזה שהוא עולם המעשה, שם ראה שאין העולם יכול להתקיים כפי עולם המחשבה ושיתף עימו מידת הרחמים, ולפי"ז לא היה שום שינוי בתוכניתו של הקב"ה, אלא שכך מתחילה ייעד לשני העולמות הללו, שהם שלבים ביצירת העולם. וכמו כן רומזים עוד מילים רבות לכך, וכמו ראש בית, דהיינו שבראש היה בית שזה ר"ת ישראל במחשבה תחילה, שהם תכלית העולם.

ולכן כל מערכת החגים של תשרי הם במידת הדין, שכן תשרי כאמור מרמז אל עולם המחשבה בכה ולא בפועל שפועל על פי דין, אולם ניסן הוא מערכת של חסדים, ששם נברא העולם בפועל ומתקיים בחסד ולא בדין.

והנה כידוע על ידי עסק התורה אנו מקיימים את השמים והארץ וכל הבריאה כולה, וכמו שהארקנו בזה במקום אחר, ופירשנו שזו הכוונה שהקב"ה מחדש בטובו, דהיינו בתורה שנקראת טוב, בכל יום תמיד מעשה בראשית, שעל ידי התורה אנו נותנים כח לאותיות שעומדות מאז בריאת העולם להמשיך ולהחזיק את העולם. ולכן על ידי התורה שיש בה כ"ב אותיות מחיים את העולם, ועיין בלשון חכמים ח"ב סי' מ"ח שכתב תיקון לעשות על ידי הזכרת האותיות, וכן נהגו יהודי בכל לשיר בשמחת תורה את אותיות האלף בית ומתחילה לסוף ומהסוף להתחלה, וכבר ידוע שברל"ב צירופים של הכ"ב אותיות נברא העולם כמבואר בספר יצירה.

אחים יקרים, למדנו בס"ד פרק עמוק במילה הראשונה של התורה, וראינו כמה חשיבותה של עסק התורה, בואו ונתמיד השנה בעסק התורה ונקנה עוד ידיעות חדשות ונפלאות שלא ידענו עד כה בתורתנו הקדושה העמוקה מני ים, והיה זה שחרנו לעולם הזה וכ"ש לעולם הבא.

בסימנא טבא מתחילים אנו את ספר התורה מחדש, וכידוע התורה פותחת בספור בריאת העולם, והנה אמרו רבותינו (אבות ה' א') בעשרה מאמרות נברא העולם, ומה תלמוד לומר והלא במאמר אחד יכול להבראות, אלא להפרע מן הרשעים שמאבדין את העולם שנברא בעשרה מאמרות, וליתן שכר טוב לצדיקים שמקיימין את העולם שנברא בעשרה מאמרות. ומאמר זה אומר דרשני, מדוע דוקא בעשרה מאמרות, אם לא במאמר אחד שיברא בששה או שבעה מאמרות מדוע דוקא עשרה, ומיהו אותו מאמר שבו יכול היה העולם להבראות.

והנה טרם שנשיב נעורר על כך, שבתורה נמצאו רק תשעה מאמרות ולא עשרה, ואנו מתוך עצלות מאמינים לחכמינו ולא בודקים את דבריהם, אבל רבותינו גם כן האמינו אבל הם גם החשיבו את דברי חכמינו ולכן רצו לראות ולהבין כל דבר, ולכן אמרו רבותינו (מגילה כ"א:): שבקריאת התורה אין פותחין מעשרה פסוקים בבית הכנסת, ואחת הסיבות לכך אמר רבי יוחנן אמר כנגד עשרה מאמרות שבהן נברא העולם, והקשתה הגמרא שהלא הם רק תשעה ותירצה שבראשית גם נחשב מאמר, שהרי נאמר בפסוק שברא את השמים ואת הארץ, וכבר נאמר בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם, הרי שגם הם נעשו במאמרו של ה'.

וראיתי בספר לקוטי ר' יעקב משה להרב המקובל הצדיק הנסתר ר' יעקב משה רביקוב, [שנפטר ביום שמחת תורה תשכ"ח, והיה מכוונה בפי כל הסנדלר, על שם מלאכתו בה הסתיר את גדולתו בתורה וצדקותו, והיה חי בתל אביב], ששואל שאלה המתבקשת, מדוע לא נאמר בראשית גם כן בלשון ויאמר, ובכך יבחינו כולם שישנם עשרה מאמרות, מדוע צריך לכתוב בלשון בראשית ולגרום לקושיא ותירוץ. ומבאר שקודם שנברא העולם ברא הקב"ה את האותיות שבהם נבראו שמים וארץ, וכמו שאמרו רבותינו (ברכות נ"ה.) על בצלאל שהיה יודע לצרף אותיות שנבראו בהם שמים וארץ. והוא מה שנאמר בתחילת התורה "בראשית ברא אלוקים את", דהיינו את כל האותיות מאלף ועד תיו, שתחילה ברא הקב"ה את כל האותיות ומצירוף האותיות ברא את השמים והארץ, ולכן אחר שנבראו האותיות המאמרות נקראו מאמרות, שכביכול יוצאים בפה ויש להם צורת אמירה, אבל קודם לכן שלא נבראו האותיות אי אפשר לקרוא לזה מאמר, אלא זה בראשית, שחשוב כמאמר, שבכוחו נבראו האותיות שמהם נבראו שמים וארץ. עכ"ד.

ואם נעמיק בדבריו הקדושים, נמצא שב"בראשית" נברא הכל רק בכה, ואח"כ על ידי תשעה המאמרות נעשה בפועל כל הבריאה כולה וכל אחד הוצב במקומו, ובה נפתח לנו צוהר להבין מהו אותו מאמר שעליו אמרו רבותינו יכול היה הקב"ה לברוא כל הבריאה כולה במאמר אחד, היינו ב"בראשית" שבו נבראו האותיות שמהם נעשו שמים וארץ וכל צבאם. אלא שאלה וקוץ בה, כיון שכולם בכה ולא בפועל, הרי הם כמו המלאכים וחיות הקודש שאינם יכולים לשנות דבר מרצון הבורא ואין להם מציאות של שכר ועונש, אבל כאשר נאמרו התשעה מאמרות ונוצר העולם על מציאותו הגשמית המוחשית, עימה גם נברא

טעון גניזה | נא לא לקרוא בשעת התפילה וקריאת התורה!

להצלחת חן בת רחל

הליכות והלכות

אל תיקרי הליכות אלא הלכות (נידה ע"ג).

הליכות לליל שבת (פיוט יגדל אלוקים חי)

בדרך עמוקה, כתב לנסות מדעת המחבר הפיוט ושלדעתו הענין הוא אחרת, ע"ש. ובספר חיים לראש להגר"ח פלאג'י (דף לו אות ח, בנדמ"ח מהדורת שובי נפשי עמ' נ"א) כתב שיאמר מ"הנו אדון עולם" וכו', והיינו כהכרעת החמדת ימים למרות שלא ציין לדבריו, אך ידוע שהיה אדוק בדבריו. וראה עוד בדברי הגר"מ מאזוז שליט"א בספרו אסף המזכיר (מערכת י ערך יגדל) שכתב לעודד אמירתו ולבסוף התיחס לדרך הסוד והביא שבספר אור השמש (ירושלים התשל"ל, עמוד מ"ה), שהדפיס שטר ב' של ההתקשרות בימי הרש"ש והחיד"א זצ"ל, והתומים עליו י"ב רבנים, הראשון שבהם הרב שלמי צבור והשמיני בנו הגאון מהריט"א והאחד עשר הרש"ש, ושם כתבו לומר עם החולה קודם פטירתו **פיוט יגדל אלוקים חי** שבו י"ג עיקרים,

ע"ש. (ועוד עיין מה שהארכתי בתשובה הובאה בקובץ תורת אדם).

נו. וכבר שבחו הפיוט והסכימו על אמירתו גדולי ישראל מהפשטנים והמקובלים, וכמו שכתב בספר סדר היום (סדר שחרית של שבת) למוהר"ר משה בן מכיר זצ"ל בן דורם של רבנו האר"י והב"י, **שהוא מנהג טוב ויפה**, ועולה לד' ענינים. ע"ש. ובספר השל"ה הקדוש (שער האותיות, אות א' אמת ואמונה) קראו **השיר המשובח יגדל אלהים חי**, וביארו על דרך הפשט והסוד. ובספר חמדת ימים (שבת קדש פרק ו') כתב: ועל כי שקולה שבת כנגד כל המצוות וכו', ובה נתלים כל יסודי הדת וי"ג עיקרים אשר הניח בעל העיקרים כנודע מספרי הקדמונים, על כן אחר שהעדנו בו יכולו בחדוש העולם נהגו לומר פיוט "יגדל אלהים חי" בכל שבת. ונכון להיות כל איש שורר אותו בכוונה זו. ע"ש. ובספר יוסף אומץ (יוסף סי' ס') כתב: נוהגים לומר אחר כל תפילה "יגדל" בארץ אשכנז, **כי הוא שיר משובח** ומיוסד על פי י"ג עיקרי אמונתנו לכן טוב ללמוד פירושו בדקדוק ולאומרו בכיוון. עכ"ל. ובעל הכנסת הגדולה בספרו פסח מעובין (אות קמ"ה) כתב וז"ל: **הפיוט המשובח הזה יגדל וכו'**, יש נוהגים לאמרו אחר תפלת ערבית אפילו בליל יו"ט שחל בחול וכו', ע"כ. ועוד עיין בספרו (שם עד אות קנ"ד) שממשיך לדון בפיוט במילותיו ביאורם וניקודם, דבר המראה שדעתו היתה לאומרו וכפי ששיבחו בתחילת דבריו. ובספר מעם לועז על פרשת שמות (עמ' ע"י) כתב: י"ג העיקרים **שאנו אומרים אותו כל ליל שבת** בפזמון יגדל אלהים חי **שהוא חשוב מאד כי בו נמצאים כל יסודות היהדות שאדם מישראל חייב להאמין בהם**. עכ"ל. ועוד רבים אחרים אין כאן המקום להאריך רק נציין למה שכתב במחזור אהלי יעקב לראש השנה (עמ' 130), אחר תפלת ערבית לפני הפיוט יגדל (וז"ל: וכמה אלפי רבבות אנחות מהולות בדבקות באל פורצות מליבותם באומרם השיר יגדל הלילה, ובלא ספק כבר קנה לו מקום חשוב בעטרה של מלך הכלולה מתפילתן של ישראל ועולה ויושבת בראש מלך כדאיתא בחגיגה, ובודאי משמיה זכו ליה שיקובלו דבריו אלה. עכ"ל.

גג. מנהג כל ישראל משנים קדמוניות לומר אחר תפלת ערבית של ליל שבת פיוט "יגדל אלוקים חי", [ואמנם בספר סדר היום (סדר שחרית של שבת) כתב שיש שנהגו לאומרו אחר תפלת מוסף, מ"מ מנהג כל העדות כיום לאומרו אחר תפלת ערבית של ליל שבת, ומנהג המרוקאים גם לאומרו בשחרית של שבת לפני ברוך שאמר], ואומרים אותו בקול ובנעימה יפה, והוא פיוט נכבד הכולל בתוכו את כל י"ג העיקרים, [ועיין בספר השל"ה הקדוש (שער האותיות, אות א' אמת ואמונה) שביארם אחת לאחת, ובאמת שבמעט התבוננות ימצא האדם לבד את כל י"ג העיקרים בפיוט], ועל ידי אמירתו בהבנה הוא מחדיר לעצמו האמונה בי"ג עיקרים שבתוכם הוא מקיים שתי מצוות עשה: אמונה במציאות ה', ויחודו, וכן מקיים לא תעשה אחד שאין לה' שני, [ועיין בספר סדר היום (שם) שהוסיף שעל ידי אמירתו בשמחה מקיים בזה מצות עונג שבת, וגם על ידי כן הוא מתעכב עוד מעט בבית הכנסת ונפרד לשלום מרבו בנחת ולא במרוצה, ע"ש].

גד. ואמנם מנהג רבנו האר"י היה שלא לאומרו מפני שלא נתקן על דרך הסוד, וכמו שלא היה אומר שאר הפיוטים שלא נתקנו על דרך הסוד (כמבואר בשער הכוונות דרוש נוסח התפילה דרוש א'), והמעין בדבריו יראה שלא אסר אמירתו ולא הזהיר אחרים שלא לאומרו, אלא רק כתב שהוא לא נהג שלא לאומרו, אך אין בזה כדי למנוע אמירתו, שאף שאין בו ענין ע"פ הסוד מ"מ דבריו נאים ויאים לפי הפשט, ומה גם שאין כל שירינו ופיוטינו מכוונים ע"פ הסוד, שדוקא פיוט זה שהוא קדמון מאוד ונהגו בו כל ישראל נמנע אמירתו.

גה. ובאמת שגם גדולי המקובלים היו אומרים אותו, כמבואר בדברי הרמ"ק בספרו הגדול והגורא פרדס רמונים (שער ג' פרק א') שמצטט חרוז מהשיר יגדל וז"ל: ובענין זה יובן אמרו "ראשון ואין ראשית לראשיתו" וכו'. ע"כ. הרי שמתחסל לפיוט כאילו הוא פסוק, והוא הבית הרביעי מהשיר יגדל. [וכזאת עשה עוד בספרו אלימה (מעין עין כל הארץ, תמר א' פ"א) הביא את החרוז "אחד ואין יחיד כיחודו" ופירשו ע"פ הזוהר, וכן כתב עוד (שם תמר ב' פ"ט) ביאור על הבית "נותן לרשע רע כרשתו". והרי לנו שהרמ"ק חיבב מילותיו ועשאם כאילו הם פסוקים של תורה ממש, שמצוטט מהם ומבארם ואפילו על דרך הסוד]. ובספר השל"ה הקדוש (שער האותיות, אות א' אמת ואמונה) כתב לבאר שהם כנגד י"ג מידות, ופירש הענין בפרשו על פי האמת בסודות הקבלה. ע"ש. (אמנם אין זה סותר את דברי רבנו האר"י, שאמנם הי"ג עיקרים אפשר לרומזם בדברי הקבלה, אבל מילותיו אינן מיוסדות על דרך האמת ולכן לא רצה לאומרם). ובספר חמדת ימים (שם) כתב ואף שאמרו על הרב האר"י שלא חפץ בו, היטב חרה לו על הד' בתים הראשונים כי אין הדברים מכוונים על דרך האמת, ולכן אין ראוי לאומרם אכן מ"הנו אדון עולם" ואילך, מהולל בתשבחות ואין למנוע מלאומרם, וכן אני נוהג עם כל החברים. עכ"ל. [והמעין בדברי הרמ"ק הנזכרים יראה שביאר על דרך הסוד שני בתים מהד' בתים שהזכיר החמדת ימים שאינו מתוקן על דרך הסוד, ואולם אין זה סותר לדברי החמדת ימים שאין כונתו שאי אפשר לפרשם על דרך האמת אלא שאינם מכוונים ע"פ קבלת האר"י, וגם הרמ"ק בספרו אלימה (עין כל הארץ תמר א' פ"א) אחר שפירש החרוז אחד ואין יחיד